

COL·LEGIS D'ADVOCATS: EL NECESSARI AVAL EN EL DESENVOLUPAMENT DE L'EXERCICI LLETRAT

Per Miquel A. Fernández Castillo. Llicenciat en dret, secretari tècnic de l'Il·lustre Col·legi d'Advocats de Sabadell

Sumari

- I. Introducció**
- II. L'evolució històrica dels col·legis professionals i el nou marc resultant de la vigència de les lleis Òmnibus i Paraigua**
- III. El col·legi professional: el seu paper com a garant de qualitat en la prestació del servei. El col·legi d'advocats com a paradigma**
- IV. La necessària modernització del concepte i gestió dels col·legis professionals**

I. Introducció

Des que el 28 de desembre de 2006 entrés en vigor la Directiva 2006/123/CE del Parlament Europeu i del Consell, de 12 de desembre, relativa als serveis en el mercat interior, que finalment ha tingut la seva transposició a l'ordenament jurídic intern mitjançant la Llei 25/2009 -coneguda com a "Llei Òmnibus"- i la Llei 17/2009 -o "Llei Paraigua"-, organismes i sectors socials de diferents àmbits i colors van aprofitar l'avinentesa per generar tot un corrent de manifestacions i argumentacions en contra de la col·legiació obligatòria, algunes de les quals fins i tot van arribar a propugnar la desaparició dels col·legis professionals.

En aquest sentit, els 3 anys que la pròpia Directiva Bolkestein establí com a termini perquè els Estats de la UE incorporessin i adaptessin la seva regulació a l'ordenament intern, van esdevinir tot un brou de cultiu en el qual s'hi van succeir multitud de veus, a favor i en contra, sobre aquesta debatuda qüestió.

A l'empareda d'una concepció i esperit liberalitzadors -al meu parer, desmesurats- de la fesomia i naturalesa del mercat de serveis, i amb la voluntat inequívoca d'establir un nou marc legal conduent a l'eliminació del que han definit com a barreres legals i administratives, i d'afavorir, per sobre de tot, la transparència i simplificació de l'accés i la prestació d'activitats en el sector professional, diferents organismes i entitats (públics, en la seva major part, però també alguns del sector privat) van fer una interpretació del contingut de la Directiva que, pel que afecta els col·legis professionals, segurament ultrapassava la voluntat i objectius que el mateix legislador europeu havia incorporat en l'exposició de motius.

Entre aquests, i pel que ens afecta, sobresurt la Comissió Nacional de la Competència (CNC) que, a partir d'una lectura que podríem catalogar com a "extensiva" de la norma comunitària i des d'una visió unidimensional i radical de la qüestió, va aprofitar per emetre un informe, especialment adreçat a l'executiu espanyol, amb recomanacions sobre la conveniència de suprimir o, en el pitjor dels casos, flexibilitzar fins a la mínima expressió la col·legiació obligatòria vigent en la legislació per a la majoria de les anomenades professions liberals, recomanacions que, com veurem més tard, han tingut un reflex més o menys important en les normes finalment aprovades pel legislador intern.

Concretament, la CNC, va advocar per trencar, com a norma general, amb l'encotillament que, al seu parer, històricament ha suposat el concepte clàssic de col·legiació obligatòria i el nexa automàtic entre professió i títol, defensant la possibilitat que professionals amb titulacions diverses poguessin competir lliurement en un mateix mercat, llevat només d'aquells supòsits en els quals l'interès general justificués l'exigència d'una titulació o requisits concrets per exercir una determinada activitat. En aquest aspecte, i entre altres consideracions, va aprofitar per criticar obertament la Llei 34/2006, d'accés a les professions d'advocat i procurador (que ha d'entrar en vigor l'octubre de 2011), en entendre que comporta *de facto* una reserva d'activitat que atempta la llibertat d'elecció de professió constitucionalment reconeguda. En l'informe la CNC també va incidir especialment a vetar qualsevol possibilitat que els col·legis professionals mantinguessin regles o barems d'honoraris -ni tans sols de caràcter orientador- que, a la pràctica, considera que actuen com a sistema paral·lel de fixació de preus. Igualment, va recomanar la supressió definitiva de qualsevol restricció estatutària o deontològica relativa a la publicitat que anés més enllà del que estrictament estableix la pròpia Llei general de publicitat.

Finalment, va exigir una major transparència i justificació de les quotes col·legials, especialment les d'ingrés, adequant-les a la realitat del servei de gestió o tramitació que realment suporta el col·legi i evitant, d'aquesta manera, que un cost superior actuï com a element dissuasiu per a l'entrada de nous membres competidors en el mercat.

Al nostre ordenament, els antecedents d'aquest posicionament de la CNC cal trobar-los en el Tribunal de Defensa de la Competència, qui ja amb motiu de la publicació per part de l'executiu del primer esborrany d'avantprojecte de la Llei 7/1997, de liberalització del sòl i dels col·legis professionals, va emetre un informe molt crític en el qual posava en entredit l'eficàcia del text i reclamava la necessària modificació de la Llei estatal 2/1974, de 13 de febrer, de col·legis professionals, en tots aquells aspectes que impedièn o dificultaven el joc de la lliure competència, amb mesures concretes com ara l'eliminació de l'obligat visat o l'establiment d'una llibertat total en matèria d'honoraris, a banda d'incidir en el concepte de col·legiació única. El Tribunal de la Competència concloïa manifestant que, en el pitjor dels casos, es decidís que aquests fossin "serveis que els col·legis puguin prestar a requeriment dels interessats", és a dir, de caràcter voluntari i no pas imposats de manera obligatòria.

En aquest sentit, podríem asseverar que la CNC va reprendre de manera ambiciosa els arguments utilitzats en el seu moment pel TDC i en va intensificar el to, en entendre el procés de transposició de la Directiva com una oportunitat única de traduir i consolidar aquesta posició "liberalitzadora" mitjançant una reforma normativa profunda del sector serveis, sota el pretext que l'eliminació o reducció a la mínima expressió dels "entrebancs injustificats o desproporcionats" que -al seu parer- la col·legiació obligatòria històricament ha vingut suposant per al lliure accés i exercici de l'activitat en l'àmbit professional, redundaria necessàriament en una millora del mercat d'aquest sector en termes de competitivitat, eficiència, productivitat i ocupació, a banda d'augmentar la transparència, la llibertat d'accés i la qualitat i el cost del servei del qual podria gaudir finalment el consumidor.

Altres cercles i estaments -també favorables a la supressió dels col·legis professionals- van agafar-se al tren encapçalat per la CNC per reeditar altres antics arguments que en el passat han estat utilitzats igualment per qüestionar i posar a la picota la figura de la col·legiació professional obligatòria: que atempta el lliure dret d'associació i sindicació (qüestió, d'altra banda, ja resolta en el seu moment pel Tribunal Constitucional, qui va avalar la

constitucionalitat dels col·legis), que deriva en pràctiques corporatives restrictives de la competència o que, en general, en un mercat lliure i sense fronteres com el que ens toca viure, la col·legiació esdevé una institució anacrònica i caduca que res no aporta al professional ni al ciutadà que precisa dels seus serveis .

Enfront d'aquest corrent d'opinions "liberalitzadores" van replicar tot un seguit d'organismes i associacions professionals diversos que coincideixen a entendre imprescindible o, si més no, fonamental el paper dels col·legis professionals dins la nostra estructura social, com a ens que, entre altres aspectes, atorguen la necessària garantia i desenvolupen l'oportú control en relació amb l'accés i l'exercici efectiu dels seus membres, en un clar benefici del ciutadà, com a usuari final, i del interessos generals del propi col·lectiu.

Des d'aquests sectors es va criticar, per "tendenciós, unidimensional i mancat d'argument", el contingut de l'informe de la CNC i les seves recomanacions, en considerar que anaven molt més enllà de l'esperit de la pròpia Directiva. També es va recordar que no hi consta cap estudi o informe validat oficialment pel qual es demostrés de manera fefaent que l'actuació dels col·legis afecti negativament la mobilitat i la competitivitat dels professionals en el mercat o que provoqui directament l'alça en el cost dels serveis.

Finalment, es va retreure a la CNC el fet de no haver contrastat degudament les profundes repercussions negatives que per a moltes corporacions i el món professional en general podria suposar la implementació normativa de les mesures proposades, conseqüència directa d'haver enfocat la qüestió i d'haver donat un tractament global o unitari per a tots col·legis i les professions titulades, com si es tractés d'una única matèria, oblidant que, malgrat l'estreta connexió que hi pugui haver entre unes i altres, ens trobem davant de matèries i activitats que, des d'una perspectiva de distribució de competències, han de ser objecte d'una anàlisi separada i diferenciada.

II. L'evolució històrica dels col·legis professionals i el nou marc resultant de la vigència de les lleis Òmnibus i Paraigua.

Per trobar la primera llavor de l'estructura col·legial que coneixem actualment ens hem de remuntar a l'Europa de edat mitjana, amb l'aparició de la figura dels *guilds* (o *collegia*, com s'anomenaven a Itàlia, per influència directa dels "col·legis d'artesans" de l'antiga

Romà), una mena d'agrupacions de treballadors i artesans que barrejaven interessos professionals amb altres de caire particular.

Ben aviat aquests grups, integrats per representants de les anomenades "arts majors", van evolucionar en les primeres associacions gremials professionals o *craft-guilds*, que tenien com a objectiu formar els aprenents d'un ofici o art i inculcar-los els hàbits i les normes de treball adients. Aquells que superaven satisfactòriament el període de formació i que n'acreditaven una certa experiència eren reconeguts com a màsters. Alhora, aquests gremis perseguien altres finalitats i interessos comuns, com ara l'establiment de les primeres taxes en contraprestació d'alguns dels serveis socials o assistencials que oferien.

Aquests incipients grups, integrats en bona part per juristes, van començar a guanyar per específic en l'entramat social, participant i influïent activament en les decisions de les institucions de l'època, especialment a l'hora de nomenar els representants del tercer braç de les corts, juntament amb els de l'església i la noblesa. D'aquesta manera, van anar adquirint cada cop més i més influència en els governs locals -sobretot en els d'aquells Estats amb una estructura descentralitzada- fins al punt que, per exemple, el nomenament dels alcaldes depenien en gran mesura del suport dels *guilds*.

La progressiva consolidació i definició social com a col·lectiu els permetia alhora defensar els seus drets i la independència com a professionals vers els poders feudals establerts. Així, els *guilds* van reclamar, entre d'altres, el dret a decidir quins treballs eren de la seva competència, o el control de qüestions com ara la regulació del temps d'aprenentatge i el comportament i formació dels aprenents.

Amb el pas dels segles, i a mesura que va canviar el model d'Estat, els *guilds* van perdre de mica en mica el gran poder local que havien exercit, i van ser els mateixos Estats els que van començar a legislar i crear els seus propis mètodes de definició i regulació de les professions.

Cal destacar que a Espanya, la defensa dels drets comuns per part d'aquests incipients òrgans d'agrupació de professionals es va impulsar principalment des dels claustres de les universitats, i que els primers col·legis que van començar a funcionar com a tals van ser el de les ciències sanitàries i el d'activitats jurídiques. Concretament, pel que fa al món lletrat, i d'acord amb les referències històriques que coneixem, ens hem de traslladar al

maig de 1399, quan un grup de nobles aragonesos (*infanzones*) encapçalats per Juan Pérez Usón i Toda Falcón van fundar a la vila de Bordón una capellania que, amb el pas dels anys esdevindria el Reial i Il·lustre Col·legi d'Advocats de Saragossa, el primer instaurat oficialment i que ostenta la titularitat reial per concessió del monarca Carles III.

Des d'aquesta primera etapa -embrionària- i fins el segle XIX, els col·legis es van prodigar gradualment en nombre i professions, configurant-se i consolidant-se jurídicament sota el seu rol d'ens corporatius en defensa dels interessos de llurs membres. Tanmateix, la doctrina liberal imperant a l'època ja va palesar crítiques i opinions favorables a la seva abolició, en entendre que l'exercici de les potestats assumides pels col·legis havia derivat en pràctiques corporativistes i proteccionistes que en res no beneficiaven la societat.

Centrant-nos ja en l'època actual, és indubtable que la Llei estatal 2/1974, de 13 de febrer, de col·legis professionals -encara vigent- ha mancat, sobretot d'uns anys ençà, d'una obligada posada al dia global que n'actualitzés el contingut a la realitat d'un sistema professional i d'un concepte econòmic molt i molt distants dels que hi havia al moment de la seva promulgació preconstitucional, tot i les reformes operades en el text per la Llei 74/1978, de 26 de desembre, la Llei 7/1997, de 14 d'abril, i més recentment, pel Reial decret-Llei 6/2000, de 23 de juny.

Nogensmenys, cal reconèixer que la Llei 7/1997 sí que hi va introduir modificacions prou importants en termes de liberalització de preus dels serveis professionals i, sobretot, a l'hora d'establir criteris com ara el de col·legiació única per a tot el territori de l'Estat, la qual cosa eliminava *de facto* les habilitacions o drets d'intervenció d'aquell/a professional que havia d'actuar en un àmbit territorial aliè al del seu col·legi de residència.

Enguany, amb la publicació i entrada en vigor de la Llei 25/2009 "Òmnibus", el panorama del mercat de serveis i, en especial, el concepte i la dinàmica que fins al moment identificava la col·legiació obligatòria, ha patit canvis força substancials, i és cert que per a alguns col·legis professionals les conseqüències en un futur immediat d'algunes d'aquestes modificacions encara esdevenen prou incertes, en termes fins i tot de pervivència corporativa.

Amb tot, el nou marc normatiu espanyol no ha arribat als extrems inicialment pretesos per la CNC i els seus defensors més radicals,

quan pregonaven l'eliminació generalitzada de la col·legiació obligatòria. De fet, la disposició transitòria quarta de la Llei Òmnibus estableix que "en el termini màxim de dotze mesos des de la seva entrada en vigor, el govern, prèvia consulta a les Comunitats Autònomes, remetrà un Projecte de Llei que determini les professions per a l'exercici de les quals és obligatòria la col·legiació", per bé que la mateixa disposició afegeix que aquest projecte "haurà de preveure la continuïtat de l'obligació de col·legiació en aquells casos i supòsits d'exercici que es fonamenti com a instrument eficient de control de l'exercici professional per a la millor defensa dels destinataris dels serveis i en aquelles activitats en què es puguin veure afectades, de manera greu i directa, matèries d'especial interès públic, com poden ser la protecció de la salut i de la integritat física o de la seguretat personal o jurídica de les persones físiques."

Finalment, no podem obviar que l'1 d'octubre de 2010 va entrar en vigor el Reial decret 1000/2010, de 5 d'agost, sobre visat col·legial obligatori, que delimita quins visats professionals són obligatoris d'acord amb l'establert a l'article 13 de la Llei 2/1974 i que afecta principalment els sectors d'activitat relacionats amb l'edificació, la construcció i l'obra pública (arquitectura, enginyeria, etc.).

Comentari a part mereix Catalunya, que amb la Llei 7/2006, de 31 de maig, de l'exercici de professions titulades i dels col·legis professionals, vigent des de fa més de 4 anys, s'hi va avançar en aquesta necessària adaptació normativa a la realitat del sector, incloent en el seu articulat bona part de la filosofia i prescripcions de la Directiva 2006/123/CE. Un text que, pel que ara ens ocupa, amplia l'horitzó de regulació de les professions titulades i n'introdueix elements de flexibilitat, des del moment que tracta de manera conjunta les condicions de l'organització associativa, tant la de naturalesa privada com la col·legial. De fet, reconeix i regula expressament les associacions professionals -de creació voluntària- com a alternativa al col·legi per a aquells supòsits en què no s'hi apreciïn motius que justifiquin la integració obligatòria dels professionals en una corporació de dret públic. Igualment, delimita molt més les condicions i requisits legals per a la creació d'un nou col·legi professional, que ha d'estar motivada sempre per un interès social que ho justifiqui, en considerar-lo un cas excepcional dins del marc de la llibertat d'associació. En definitiva, es pot dir que la norma catalana s'hi ha avançat en la regulació d'algunes qüestions ara recollides en la Llei Òmnibus, redefinint la figura de l'organització col·legial com a solució òptima per a aquelles professions amb una especial rellevància i transcendència social i remarcant, en conseqüència, la funció social que identifica

els col·legis. A més a més, la llei destaca per un exhaustiu règim disciplinari -amb infraccions tant de caire professional com col·legial- i en regula de manera profusa la distribució i agrupació territorial d'una mateixa professió col·legiada, mitjançant la figura dels col·legis i dels consells de col·legis.

Davant d'aquest nou escenari normatiu, i centrant-nos en la qüestió de la pervivència dels col·legis professionals, especialment aquells amb un major pes específic en el panorama corporatiu, podem asseverar que la Llei Òmnibus (i a Catalunya, el recent Decret Legislatiu 3/2010, de 5 d'octubre) ha resolt -si més no, temporalment- la qüestió, tot incloent una reserva de col·legiació per a aquelles activitats la falta de control adequat de les quals suposi un risc per als drets fonamentals del ciutadà, de manera que l'afectació que abans apuntàvem, a la pràctica ha estat més evident en unes professions col·legiades que no pas en unes altres.

I la clau d'això cal atribuir-la, en bona part, al fet que la transposició de la Directiva 2006/123/CE a l'ordenament intern espanyol es va traduir també en la promulgació -tot just un mes abans que la Òmnibus- de la Llei 17/2009, sobre el lliure accés a les activitats de serveis. Una "Llei Paraigua" que, a tenor del seu articulat, opera de necessari contrapès o balancí en el dibuix d'aquesta nova fesomia i marc d'actuació de l'exercici de les professions liberals. No en va, aquesta norma atorga un reconeixement clar i exprés als col·legis com a "autoritats competents" i imprescindibles per desplegar algunes de les obligacions derivades de la pròpia Directiva, com ara la de creació i desenvolupament de la finestreta única, la cooperació interadministrativa o el servei d'atenció al ciutadà.

Des d'aquest punt de vista, i amb totes dues normes actualment vigents a l'ordenament espanyol, hom pot qualificar de contrasentit o de paradoxa de difícil resolució per als detractors més radicals dels col·legis professionals el fet que una altra llei derivada de la mateixa Directiva els ratifiqui i refermi expressament en les seves funcions de control de la professió. De fet, es desmunta d'arrel la posició i arguments favorables a una supressió global dels col·legis des del moment que aquesta norma precisament atorga valor essencial de seguretat i de garantia d'actuació dels seus membres a una autoritat competent (el Col·legi), que és l'encarregada d'exercir un control de l'activitat del qual restarien al marge milers de professionals en el cas que desapareixés la col·legiació obligatòria.

Dit això, la qüestió que ara es planteja és quins han de ser l'abast i els límits reals d'aquesta reforma vers el paper immediat dels col·legis professionals dins del nou context. Una qüestió sobre la qual, com ja hem apuntat abans, caldrà esperar a veure el contingut final de la Llei "de col·legiació" -encara pendent d'aprovació-, que és la que ha de determinar amb claredat el llistat de professions per a l'exercici de les quals esdevé obligatòria la col·legiació.

Tanmateix, si tenim en compte el que hem comentat fins al moment, i per coherència amb les lleis Òmnibus i Paraigua, gairebé podem predir que, tot i les modificacions de calat introduïdes en el món dels serveis arran de la Directiva comunitària, el nostre model de col·legi professional, llevat d'algun que altre ajustament legal, pot acabar fins i tot reforçat des del paper d'autoritat competent i com a corporació independent, garant d'un interès públic del qual se'n beneficien directament el ciutadà i el professional. El contrari -és a dir, en el cas que s'imposés un model de col·legiació voluntària- suposaria haver-se d'enfrontar a una situació il·lògica i de difícil resolució com seria que, mentre els col·legis es refermen i enforteixen en la seva funció de control efectiu de la professió -com a autoritats competents-, milers de professionals poguessin escapar a aquest control essencial de garantia i seguretat, en exercir sense estar-hi col·legiats.

III. El col·legi professional: el seu paper com a garant de qualitat en la prestació del servei. El col·legi d'advocats com a paradigma

L'article 36 de la Constitució atribueix expressament la regulació de l'exercici de les professions titulades als col·legis professionals, com a corporacions de dret públic que responen a una funció social i a un interès general indiscutible.

Des d'una definició estrictament tècnica o jurídica, els col·legis s'identifiquen com a institucions d'autorregulació de les professions a les quals l'Administració traspasa normativament les funcions de control ètic i de garantia d'independència, de la qual cosa deriva que la seva existència i desenvolupament competencial només esdevé possible si gaudeixen d'instruments i elements constitutius imprescindibles similars als de l'Administració per poder dur a terme aquestes funcions: competència disciplinària pública, exclusivitat territorial i, evidentment, col·legiació obligatòria.

El desenvolupament pràctic d'aquestes atribucions se sustenta, entre altres aspectes, en la subjecció al principi d'igualtat d'accés i oportunitats, en virtut del qual tot aquell que pretén incorporar-se legalment a una activitat professional s'ha de sotmetre a unes mateixes regles i obligacions. O, dit amb altres paraules, representa l'aplicació efectiva del que coneixem com a "reserva d'activitat", que no és una altra cosa que la garantia de compliment d'unus paràmetres o requisits de qualificació que habiliten -només a aquells que els tenen- per poder exercir una o una altra professió. És precisament aquesta reserva d'activitat la que permet l'usuari o consumidor identificar i avaluar la capacitat del professional que contracta i, d'aquesta manera, garantir que compta amb uns paràmetres mínims de qualitat.

Sota aquesta premissa, ningú pot negar que els col·legis, i només els col·legis, mitjançant el compliment de la normativa general, professional i estatutària pròpies, són els que històricament han assumit les funcions abans esmentades, tot exigint uns requisits de formació, titulació i capacitació per poder-hi formar part i que, per tant, són els únics amb disposició i competència real per avaluar i controlar que un metge, un advocat o un arquitecte reuneixen les condicions pròpies per incorporar-se a l'exercici de la professió que representen.

La seva tasca, però -i aquest potser sigui un dels grans oblits o errors dels seus detractors-, no es limita pas a preservar l'aplicació d'unus mateixes regles del joc per a tothom i a validar l'accés d'una persona a l'exercici inicial d'una activitat, sinó que també

són els encarregats d'una tasca fonamental, com és la de garantir de manera continuada que aquesta activitat es desenvolupa conforme a les exigències legals i a les normes de la bona pràctica professional, vetllant alhora per la formació i reciclatge continuats dels seus membres i evitant, entre d'altres disfuncions, les situacions d'intrusisme o d'exercici il·legal.

Sense aquest control "d'execució" de les professions atribuït als col·legis, hom es pregunta qui s'encarregaria, per exemple:

- D'evitar que persones no titulades o que no reuneixen els requisits mínims de qualitat tinguin via lliure per suplantar els veritables professionals en l'exercici de l'activitat -intrusisme-?
- De vetllar perquè aquells professionals afectats per una sanció o per una causa d'inhabilitació no puguin exercir lliurement la professió fins que els seus drets no siguin rehabilitats?
- D'impedir que hi actuïn professionals sense l'obligatòria cobertura d'una assegurança de responsabilitat civil?
- De controlar que l'activitat es desenvolupa amb una plena subjecció a la normativa col·legial i deontològica que regula l'exercici de la professió?
- D'oferir serveis d'arbitratge o mediació en els conflictes que es puguin plantejar entre el professional i el client derivats de la seva relació?

Són preguntes a les quals fóra bo que donessin resposta aquells que pregonen la desaparició dels col·legis o que, si més no, es mostren renitents a l'hora d'assumir la important utilitat social d'aquestes corporacions.

Però és que, a més a més, i al marge de les funcions i competències principals que els col·legis tenen reconegudes, no s'ha d'oblidar mai que aquestes corporacions i els seus òrgans rectors (consells generals, etc.) han participat i participen activament en l'impuls, la discussió i el procés d'el·laboració de lleis i reglaments que afecten tant el seu sector com altres àrees i àmbits de la societat, influint de manera decisiva en la promulgació o reforma -en definitiva, l'evolució- de qüestions de transcendència social que posteriorment són validades normativament tant pel legislador intern com, en alguns casos, a nivell internacional.

Quant a la polèmica -per a alguns sempre subjacent- de si la col·legiació obligatòria coarta o impedeix l'exercici lliure del dret d'associació, ja hem tingut ocasió de comentar en el punt introductori d'aquest treball que és tracta d'una qüestió més que

resolta, entre d'altres, per les sentències del Tribunal Constitucional 123/1987, de 15 de juliol, i en les posteriors 89/1989, 35/1993 i 194/1998, en les qual el TC raona que "la col·legiació obligatòria, com a requisit legal per a l'exercici d'una professió, no constitueix una vulneració del dret i principi de llibertat associativa, activa o passiva" i recorda que "l'obligació d'inscriure's a un Col·legi i sotmetre's a la seva disciplina no suposa una limitació injustificada, i encara menys una supressió, del dret garantit a l'article 22 de la Constitució i reconegut a l'article 11 del Conveni Europeu de Drets Humans (...) perquè l'adscripció obligatòria no impedeix de cap manera que els professionals col·legiats puguin associar-se o sindicar-se en defensa dels seus interessos, ja que no es pot afirmar amb fonament que hi hagi incompatibilitat o contradicció constitucional interna entre els articles 22, 28 i 36 de la Constitució, de manera que aquesta col·legiació no imposa cap límit o restricció al dret a associar-se o sindicar-se (...)". Com bé resol el Tribunal Constitucional, els professionals no tan sols tenen el dret d'associar-se en agrupacions o entitats que defensin els seus interessos sinó que, de fet, així ho fan mitjançant diferents associacions generalment integrades en federacions de caràcter supranacional. Aquesta possibilitat d'associació, doncs, no atempta ni és incompatible, sinó que es complementa amb la de l'obligatorietat de col·legiació vinculada a les finalitats d'interès públic que legitimen l'ordenació de l'exercici de cada professió. En l'àmbit de l'Advocacia en tenim prous exemples: associacions nacionals, europees i internacionals d'advocats, agrupacions de joves advocats, etc.

Des d'aquesta perspectiva, definir la col·legiació obligatòria i, en conseqüència, els col·legis professionals com una figura obsoleta que tan sols representa un entrebanc per a la competència i el lliure accés a una activitat sembla, si més no, agosarat. Tanmateix fóra tant com dir que la tutela de l'interès públic que fomenten i protegeixen aquestes corporacions esdevé un valor que ha de romandre sempre supeditat al de l'absoluta llibertat de mercat en el marc de l'exercici d'una professió titulada o, dit d'una altra manera, que aquesta funció -de caràcter públic fonamental- que la mateixa Constitució i la vigent normativa reserva als col·legis cal situar-la en un graó o nivell inferior al de determinats interessos de política econòmica i a la dinàmica pròpia d'un sistema liberal sense cap limitació ni control.

Tampoc no podem negar que al llarg de les últimes dècades algunes activitats i sectors han sabut trobar el seu espai i "evolucionar" mitjançant la cobertura legal que els hi oferia la

figura del col·legi professional, tot i que en realitat la seva naturalesa no respon a la d'una activitat professional titulada o reglada oficialment. Aquest fet ha estat especialment notori després de la publicació de la sentència del Tribunal Constitucional 330/94, en la qual el TC pràcticament venia a dir que un Col·legi podia ser "qualsevol cosa", a l'abric de la manca de definició i concreció de l'article 36 de la Constitució. Això ha donat lloc a una "inflació" de pretesos col·legis o "pseudocol·legis" professionals (la mateixa CNC els va definir en el seu informe com a col·legis de "dubtosa necessitat") que, d'altra banda, no existirien com a tals si l'Administració hagués passat el sedàs amb rigor i sense deixar-se influenciar per interessos o objectius sectorials que poc tenen a veure amb l'interès públic o general. És aquest, sense por a equivocar-nos, un dels elements claus que han ajudat a amplificar la imatge devaluada i crítica que determinats sectors i alguns ciutadans enguany tenen sobre la figura de la col·legiació professional.

El col·legi d'advocats com a paradigma

No cal entendre com un fet casual que precisament el col·lectiu lletrat fos un dels grups professionals que impulsés la figura del col·legi ara fa més de sis segles. I ho va fer amb unes motivacions i objectius inicials ben definits: protegir-se enfront dels poders establerts i preservar la independència que identifica la professió de qualsevol ingerència aliena, en el benentès que aquesta garantia no s'aconseguiria mai amb un sistema d'exercici lliure o de col·legiació/associació voluntaris.

El Col·legi d'Advocats, com a corporació de dret públic de caràcter professional, ha tingut i té, entre les seves atribucions i finalitats principals, la representació exclusiva i la vigilància de l'exercici lletrat.

D'entre aquestes sobresurten, per la seva transcendència en termes de garantia i valor afegit per al ciutadà-consumidor, el control deontològic i l'aplicació del règim disciplinari, sense obviar, però, el compliment de la resta de funcions socials i públiques que, per llei, li són pròpies.

És en l'exercici diari d'aquestes funcions quan el Col·legi d'Advocats es posiciona i s'hi desmarca com a garant del nostre sistema social, tant a l'hora de controlar, atendre i sancionar actuacions deontològicament reprobables, com fent possible que els ciutadans -especialment aquells més desprotegits o amb menys

recursos- tinguin accés efectiu a un dret social fonamental. Enguany hom no podria entendre l'existència d'un servei de la notorietat de la Justícia Jurídica Gratuïta sense que la seva gestió comptés amb l'impuls, l'aval i l'imprescindible control del Col·legi d'Advocats. Qui, si no, ha de materialitzar les competències que, per delegació, la llei li atribueix sobre aquesta matèria? Quin organisme o entitat ha d'assumir, si no és el Col·legi d'Advocats, l'obligació de reglamentació i vetlla perquè aquells lletrats que hi formen part comptin amb la formació, qualificació i reciclatge oportuns per prestar-hi un servei digne?

Ningú pot negar que ara fa pocs anys, quan ni les administracions ni cap servei social o ONG perceben encara el problema, van ser els col·legis d'advocats els primers a adonar-se de la necessitat social d'instaurar i d'impulsar serveis d'atenció i d'orientació jurídica tan necessaris com els adreçats específicament a les dones maltractades, als ciutadans estrangers o als menors, la qual cosa motivaria poc després l'aparició dels torns especialitzats d'assistència en aquests àmbits.

En definitiva, és aquesta representació i defensa de la independència i l'excel·lència tècnica dels seus membres (formació pràctica inicial, accés i formació contínua i especialitzada) així com el control efectiu de l'exercici, els que atorguen un valor afegit a la figura dels col·legis d'advocats, en termes de consolidació d'allò que definim com a Estat del benestar. I d'això n'és el primer beneficiat el ciutadà i el seu dret fonamental a una defensa lliure i independent. El mateix Tribunal Constitucional, a propòsit de la sentència 194/1998 abans esmentada, ha entès que "la qualificació d'una professió com a col·legiada, amb la consegüent incorporació obligatòria, requereix des del punt de vista constitucional l'existència d'interessos generals que puguin veure's afectats. La legitimitat d'aquesta decisió dependrà que el Col·legi ocupi, efectivament, funcions de tutela de l'interès d'aquells que són destinataris dels serveis prestats pels professionals que els integren...".

Així ho han refermat també veus tan autoritzades com la d'en Miquel Roca i Junyent qui, amb motiu de la seva recent intervenció en les Primeres Jornades de l'Associació de Col·legis Professionals de Lleida, va deixar ben clar que els col·legis "són una peça clau d'estructura i rigor i tenen un paper fonamental en un Estat de Dret". Roca afegí que la reforma introduïda per la Llei Òmnibus "s'hauria de reconsiderar des d'un punt de vista econòmic, educatiu i político-social", especialment en un context de crisi

com l'actual, en el qual els col·legis professionals juguen un paper important.

IV. La necessària modernització del concepte i gestió dels col·legis professionals

És indubtable que un dels objectius del legislador a l'hora de transferir el contingut de la Directiva a l'ordenament intern ha estat el d'impulsar un procés d'adaptació i modernització del sector serveis i, per extensió, del model de col·legiació professional que fins ara ha imperat al nostre ordenament. De fet, moltes de les novetats que incorporen tant la Llei Òmnibus com la Llei Paraigua suposen *de facto* un exercici de modernització d'aquestes corporacions, que s'han vist i es veuen obligades a implementar tot el ventall de mesures tècniques i organitzatives necessàries per poder donar efectivitat a les prescripcions del nou marc legal, molt especialment les que tenen a veure amb la "Finestreta Única", que pretenen facilitar i "desburocratitzar" la informació i els tràmits per incorporar-se a l'exercici de la professió, així com aplanar al màxim el camí d'aquell ciutadà que vol accedir a qualsevol informació, petició o tràmit relacionats amb el Col·legi o amb la professió.

La modernització dels col·legis professionals i, en especial els d'advocats, ha d'anar, però, més enllà, i cal que s'abordi des de perspectives diverses. Per bé que aquesta qüestió pot donar peu a molts plantejaments, idees i enfocaments (de ben segur, tots plausibles), m'agradaria destacar-ne dues que considero fonamentals:

- I. En primer lloc, la necessitat que els col·legis es consolidin i intensifiquin el seu paper d'impulsors i garants únics de qualitat de l'activitat exercida pels seus membres.
- II. En segon lloc, la inevitable implementació de mesures i canvis estructurals i tècnics conduents a la progressiva professionalització de la seva fesomia i gestió internes.

I. Quant a la tasca conduent a refermar la funció d'avaladors de qualitat en l'àmbit professional que representen, i deixant ara de banda les vessants deontològica i disciplinària, els col·legis d'advocats, com a autoritats competents per a aquesta comesa, haurien d'apostar d'una manera més decidida -més enllà del que els hi obliga la llei- per instrumentalitzar sistemes efectius d'exigència i manteniment d'un estàndars mínims de qualitat en l'activitat que presten els seus lletrats, qüestió especialment transcendent quan s'emmarca dins d'un servei de caràcter públic com puguin ser el del torn d'ofici o el d'orientació jurídica. En aquest sentit, al marge de potenciar i d'intensificar la formació i reciclatge continuats del col·lectiu, caldria plantejar-se la idoneïtat d'atribuir l'obligatorietat de seguiment d'alguns cursos, seminaris o conferències que, per la importància de llurs matèries, els mateixos òrgans rectors del Col·legi o el Consell així ho consideressin (en aquest punt hem de recordar que la Llei 7/2006, de col·legis professionals, estableix en el seu article 8 que els professionals "també tenen el dret i el deure de seguir una formació contínua").

Val a dir que els col·legis d'advocats ja realitzen, en major o menor mesura, aquest control, si bé generalment circumscrit només als lletrats que formen part d'algun dels torns d'ofici especials o d'un altre servei de caràcter públic que pugui prestar el col·legi i que requereixi d'una formació específica i, en molts casos, es limita al fet que l'advocat acrediti el seguiment periòdic d'una sessió de formació obligatòria.

Lligat amb l'anterior, també fóra bo cercar i consensuar amb el legislador i administracions competents les vies o instruments legals que permetessin articular normativament una atribució o cessió -a favor dels col·legis d'advocats- de potestats en matèria de certificació de qualitat de l'activitat professional que els hi és pròpia, de manera que el fet de pertànyer a aquestes corporacions -és a dir, el segell del Col·legi d'Advocats-, al marge de ser enguany un requisit *sine qua non* per poder-hi exercir, atorgués un valor afegit al professional, en termes de crèdit i qualitat, similar al que en pot conferir una entitat de certificació com les que coneixem.

Són qüestions que entenc fonamentals per garantir la pervivència futura de les nostres corporacions col·legials, ja que sobre aquests aspectes se sustenta precissament bona part de la seva actual legitimitat i reconeixement legals després de la

important reforma operada. Els col·legis, en definitiva, hem de vetllar perquè aquesta tasca de control i aval efectiu en l'exercici lletrat tingui un veritable reflex en termes de reconeixement de l'excel·lència professional que abans esmentàvem. Altrament serà impossible evitar que, fruit d'interpretacions i aplicacions errònies d'un marc normatiu com el que ara se'ns presenta, s'obri el camí a una precarietat en la prestació de l'activitat lletrada per part d'alguns professionals *low cost* o que no meriten l'estandar mínim exigible per poder oferir un servei jurídic digne a la societat.

II. Pel que fa a la implementació progressiva de mesures que tendeixin cada cop més a una professionalització de l'estructura i gestió internes dels col·legis d'advocats, en podríem diferenciar 3 camps d'actuació:

D'una banda, és un fet acceptat per tots els que, d'una manera o d'una altra, estem vinculats o coneixem l'idiosincràcia dels col·legis d'advocats, que cal intensificar la tasca d'implantació i d'utilització efectiva de totes aquelles eines tecnològiques que al llarg dels darrers anys s'han posat al nostre abast, tant des del punt de vista de gestió interna com en l'àmbit de l'interrelació i comunicació amb les altres administracions i organismes (aquí ja no depèn exclusivament de nosaltres) i amb els mateixos col·legiats. En aquest sentit, i sense ànim d'extendre'm, és obvi que no podem anar a contracorrent de l'avenç i l'evolució tecnològics, sinó servir-nos eficientment d'aquests instruments per facilitar i motivar una major sinergia, intercomunicació i proximitat amb el col·lectiu, la qual cosa només pot confluïr en beneficis per als lletrats i en una millor percepció de la corporació com a prestadora real de serveis.

En segon lloc, esdevé cada cop un element més important per a la correcta gestió corporativa el fet que els col·legis d'advocats es dotin d'equips humans amb una formació i habilitats específiques, especialment quan parlem d'unes àrees col·legials determinades. Sota aquest prisma, és indubtable que les tasques administratives que desenvolupa, per exemple, el personal encarregat de gestionar un servei tan sensible com ara la del torn d'ofici i la justícia gratuïta, no s'emmarquen dins del que podríem catalogar com a feina administrativa estàndard. Ans al contrari, moltes d'aquestes àrees presenten unes característiques peculiars que exigeixen d'una actitud i capacitat específiques que només es poden adquirir amb l'experiència o

amb un perfil de formació inicial concret. Des d'un punt de vista de gerència o direcció de personal, la implementació d'eines o mètodes de planificació de recursos humans com ara el "coaching" pot facilitar molt aquesta tasca als col·legis.

Finalment, i des del punt de vista de la difícil tasca de gestió dels recursos econòmics, en primer lloc els col·legis d'advocats haurien de superar necessàriament rèmores històriques com ara que hagin de dependre de les subvencions que les administracions els atorga per imperatiu legal i en compensació dels serveis públics que presten a favor del ciutadà i que, en alguns casos extrems, n'han fet dependre, fins i tot, la subsistència, en condicionar directament la seva salut pressupostària a la conjuntural situació i liquidesa econòmica de l'Administració corresponent.

En aquest sentit, cal cercar fórmules imaginatives i tendir cada cop més, en la mesura que sigui viable, a una autosuficiència de recursos dels col·legis que en faciliti el desenvolupament futur, i en la qual, sobre la base fonamental que, entenc, sempre han de suportar els seus membres amb les quotes i aportacions ordinàries i extraordinàries, l'alternativa dels ingressos atípics i de les subvencions adquireixi una major importància en l'haver de l'economia corporativa. Alternatives com ara la prestació de serveis jurídics diversos mitjançant acords i convenis de col·laboració (remunerats) amb altres institucions, corporacions o entitats, un adequat pla formatiu -obert també a altres professionals o ciutadans que hi estiguin interessats- o la gestió de subvencions de diferent naturalesa, poden ser camins molt vàlids a l'hora d'assolir aquest objectiu. S'ha d'anar en compte, però, amb el pes o la incidència que determinats ingressos atípics puguin tenir en les economies col·legials com a vies alternatives de finançament, ja que és evident que cal defugir de fórmules de crèdit o altres sistemes que facin dependre la seva salut pressupostària del capital privat extern, doncs això atemptaria directament contra la naturalesa i caràcter corporatius que els identifica i defineix legalment.

Sabadell, desembre de 2010